

UOT 316.33:34

AZƏRBAYCANDA SOSIAL SIĞORTA SİSTEMİNİN MODERNLƏŞDİRİLMƏSİ YOLLARI

Cavid HAQVERDİYEV*

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 7 mart 2025; çapa qəbul edilmişdir: 14 iyul 2025; online-da çap edilmişdir: 23 sentyabr 2025.

Received: 7th of March, 2025; accepted: 14th of July, 2025; published online: 23th of September, 2025.

Açar sözlər: *sosial müdafiə, ehtiyac meyarı, yaşayış minimumu, sığorta ödəmələri, sosial siyasət*

Giriş

Sosial sığorta – “Sosial sığorta haqqında” Qanunda nəzərdə tutulmuş hallarda fiziki şəxslərin itirilmiş əməkhaqqının, gəlirlərinin və ya əlavə xərclərinin ödənilməsinə və itirilməsinin qarşısının alınmasına yönəldilmiş sığorta növüdür. Sosial sığorta iqtisadi fəal vətəndaşların qocalıq, xəstəlik, tam və ya qismən əlillik, ailə başçısını itirmə, həmçinin işsizlik hallarında maddi təminat almaq konstitusiyaya hüququnun həyata keçirilməsini təmin edən bir sosial müdafiə sistemidir.

Sosial sığorta, sosial təminat, sosial yardım və sosial dəstəklə birlikdə dövlət sosial müdafiə sisteminin əsasını təşkil edir ki, bu da öz növbəsində:

- bioloji, sənaye, iqtisadi və s. səbəblərdən yaranan sosial risklərin qarşısını alır və minimuma endirir;
- əhalinin maddi və sosial rifahının məqbul səviyyəsinin təmin edilməsinə yönəldilir;
- ictimai sərvət kimi tanınır və müxtəlif səviyyəli büdcələrdən və sosial ayırmalar hesabına maliyyələşdirilir.

Əsas Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş sosial sığorta institutunun təşkili və inkişafı xalqımızın həyatında sosial ədalətin və sabitliyin təmin olunmasında xüsusi rol oynamışdır. İnkişaf etmiş ölkələrdə olduğu kimi, Azərbaycanda da əhalinin dayanıqlı sosial müdafiə sistemini təmin edən məcburi dövlət sosial sığorta sisteminin təkmilləşdirilməsi və inkişafı Ümummilli Liderin davamçısı olan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən müvəffəqiyyətlə həyata keçirilməkdədir. Hazırda Azərbaycan dövlətinin inkişafında qarşıya qoyulan vəzifələrdə əhalinin həyat səviyyəsinin yüksəldilməsinə, iqtisadi artıma və sosial inkişaf məsələlərinə xüsusi önəm verilir. Həyata keçirilən vacib sosial-iqtisadi dəyişikliklər ölkənin inkişafı naminə dövlətin sosial siyasətinin prioritet istiqamətlərinə yönəldilmişdir.

Sığorta ödəmələri aşağıdakı sosial sığorta hadisələri baş verdikdə ödənilir:

- müvafiq qanunvericiliyə uyğun əmək pensiyaları;
- əmək qabiliyyətinin müvəqqəti itirilməsinə görə müavinət;
- hamilə və uşaq dünyaya gətirən qadınlara görə müavinət;

* magistrant, Bakı Avrasiya Universiteti

e-mail: cavid.haqverdiyev2002@gmail.com

<https://doi.org/10.30546/25194011.2025.14.4.010>

- uşağın anadan olmasına görə birdəfəlik müavinət;
- dəfn üçün müavinət;
- sığorta olunanların sanatoriya-kurort müalicəsi üzrə xərclərinin tam və ya qismən ödənişi.

Xoşagəlməz sıxıntılar sosial qrupları tələblər irəli sürməyə, həmçinin onları dövlətin sosial siyasətini həyata keçirməklə müsbət nəticələrə nail olmağa sövq edir. Burada həmçinin əsas məqsəd sosial siyasətin vəziyyəti, onun ünvanlılığı və s. kimi məsələlərin də nəzərə alınması mühüm əhəmiyyət kəsb edir [3, 45-56 s.].

Hər bir insan öz həyat şəraitinin formalaşdırılmasına məsuliyyətlə yanaşmalı və iqtisadi prosesdə hansı formada və necə çıxış etməsinə dair qərarları özü qəbul edir. Hansı sahədə fəaliyyətindən asılı olmayaraq, qazanılan gəlirlər onun həm maddi, həm də mənəvi tələbatlarını ödəyir, ailəsinin dolanışığını təmin edir, əmək qabiliyyətini bərpa edir və işçi qüvvəsinin təkrar istehsal prosesini təmin edir. Qeyd etməliyik ki, hər kəs həyatında təhlükə yaradan və öhdəsindən təkbaşına gələ bilmədiyi vəziyyətlərlə qarşılaşa bilər.

Məlumdur ki, əhalinin əksər hissəsinin yaşamasının əsas özəyini əməkhaqqı təşkil edir. Belə ki, sosial müdafiəsizliyin xüsusi növü – qazancın əldə edilməsi imkanlarının itirilməsi nəticəsində nail olunmuş maddi rifah səviyyəsinin aşağı düşməsi ehtimalı daim gözləniləndir. İnsan həyatındakı bu cür hadisələr sosial risk adlanır. Bu baxımdan dövlətin sosial müdafiə və sosial sığorta sistemi insanların bu riskdən sığortalanmasının əsasını təşkil edir. Burada vacib məsələlərdən biri sosial təminat və sosial sığorta sisteminin fəlsəfəsini düzgün müəyyən etməkdir.

Sosial sığorta bir sıra cəhətlərinə görə sosial müdafiənin digər qurumlarından fərqlənir. Belə ki, sosial sığortanın əsasında gələcəkdə əməkhaqqı gəlirlərinin itirilməsi ilə bağlı baş verə biləcək, yəni sağlamlığın itirilməsi, gözlənilməyən bədbəxt hadisələrlə, yaşlandıqda itirilmiş qazancın əvəz edilməsi kimi ehtiyac meyarları dayanır. Həmçinin sosial sığortanın mühüm istiqamətlərindən biri də onun əmək münasibətləri ilə qarşılıqlı əlaqədə olmasıdır.

Sosial riskin konkret amillərinin xarakteri, müdafiə formaları cəmiyyətin və fərdin həyat fəaliyyətinə, dövlətin həyata keçirdiyi siyasətə, məşğulluq şəraitinə, əmək bazarının inkişafına, demoqrafik vəziyyətə, əmək qabiliyyətinin itirilməsinin təşkili şəraitinə və formalarına təsir göstərən amillərdən asılı olur [3, s. 27].

Sosial sığortanı digər sosial müdafiə qurumlarından fərqləndirən xarakteristikalar aşağıdakılardır:

- Elektron ödənişlərin genişləndirilməsi – vətəndaşların sığorta haqlarını daha rahat ödəməsi və müavinətlərin çevik formada verilməsi üçün rəqəmsal ödəmə sistemlərinin genişləndirilməsi.

1. Sığorta islahatlarının sosial-iqtisadi təsiri və gələcək perspektivlər

Sosial sığorta sistemində aparılan islahatlar iqtisadi və sosial sahədə bir sıra müsbət dəyişikliklərə səbəb ola bilər:

- Əhalinin rifah səviyyəsinin yüksəlməsi – sosial müdafiə tədbirlərinin effektivliyi artdıqca vətəndaşların həyat keyfiyyəti yüksəlir.
- İqtisadi sabitlik və dayanıqlılıq – sığorta sisteminin maliyyə cəhətdən güclənməsi uzunmüddətli iqtisadi sabitliyi təmin edir.
- Dövlət xərclərinin optimallaşdırılması – sığorta ödənişlərinin səmərəli idarə olunması dövlət büdcəsinə olan yükü azaldır.
- Beynəlxalq təcrübənin tətbiqi – inkişaf etmiş ölkələrin sığorta modellərinin Azərbaycanda tətbiq edilməsi sistemin modernləşməsinə imkan yaradır. [10]

Sosial sığortanın digər sosial müdafiə institutlarından (dövlət sosial yardımı yaxud şəxsi sığorta) fəqləndirən instutisional xarakteristikaları				
sığorta ödəmələrinin həcmi və kompensasiya ödəmələri əmək haqqı ilə əlaqələndirilir	sığorta ödəmələrini yalnız sığorta olunan şəxs ala bilər	ödəmələrin həcmində sığortaolunanın öhdəsində əmək qabiliyyətli olma-yanların mövcudluğu nəzərə alınır	pensiya və yardımın həcmi əmək haqqının məbləği, sığorta haqlarının ödənilməsi dövrü ilə əlaqələndirilir	sosial sığortanın maliyyə bazası işəgötürənlərin və işçilərin sığorta ödəmələri əsasında formalaşan məqsədli maliyyə fondlarıdır

[9]

Sosial sığortanın maliyyə ehtiyatı sığorta olunan şəxslərin həyat standartlarını və gəlirlərinin sosial müdafiə səviyyəsini təmin etməyə imkan verir. Aparılan araşdırmalar göstərir ki, Azərbaycandan fərqli olaraq, inkişaf etmiş ölkələrdə sosial yardım və pensiyaların həcmi sığorta ödəyicilərinin əldə etdikləri qazanca əhəmiyyətli paya malikdir. Müqayisə üçün qeyd edək ki, Azərbaycanda sosial sığorta ödəmələrinin pay bölgüsündə müəssisənin payı 22%, işçinin payı isə 3% təşkil edir.

Müavinət almaq hüququ ən azı 6 ay sosial sığorta stajı olan şəxslərə, o cümlədən əmək qabiliyyətini müvəqqəti olaraq itirən şəxslərə, hamilə və uşaq dünyaya gətirən qadınlara şamil edilir. Hər iki halda müavinətin aylıq ən yuxarı həddi yaşa görə əmək pensiyasının baza hissəsinin 25 misindən çox ola bilməz [8, s. 32-36].

Digər ölkələrə nəzər yetirsək, məsələn, Finlandiyada sosial təminatın əhəmiyyətli hissəsi qanuni sığorta ilə əhatə olunur. Bu, "kompleks sosial sığorta" adlanır. Əmək pensiyası, əmək xəsarəti və peşə xəstəliyindən sığorta, tibbi sığorta, işsizlərin sosial təminatı, zəmanətli pensiya və dövlət pensiyası sığorta ilə əhatə olunan sosial təminat formalarıdır.

Sosial sığorta uşağın doğulduğu zaman, qocalıq, əlillik, xəstəlik və ya işsizlik dövründə maddi təminata əsas verir, habelə ailə başçısının ölümü zamanı maddi itkiləri kompensasiya edir. Bəzi müavinətlər və ödənişlər staj tələb edir və qazanclara əsaslanır.

2. Finlandiya və Rusiyada sosial sığorta

Bundan başqa, Finlandiyada daimi yaşayan bütün insanlar xəstəlikdən sığortalanır. Tibbi sığorta işəgötürənlər, işçilər və dövlət tərəfindən birgə maliyyələşdirilir. Tibbi sığorta sığortalılara gündəlik xəstəlik müavinəti və valideyn müavinəti, habelə həm səyahət, həm dərman, həm də özəl tibbi xidmətlər üçün kompensasiya verir. Burada bütün işçilər işsizlikdən sığortalanır. Belə ki, işsizlərin sosial müdafiəsi dövlət, işəgötürənlər və işçilər tərəfindən işsizlikdən sığorta haqları hesabına maliyyələşdirilir. Əgər işçi və ya sahibkar özünü işsizlikdən sığorta fondu vasitəsilə sığortalaybsa, o, işsizlik zamanı qazancı ilə əlaqəli gündəlik işsizlik müavinəti almaq hüququna malikdir. Əks halda, ona əsas gündəlik işsizlik müavinəti və ya əmək bazarı müavinəti ödənilir.

Rusiyada icbari sığorta çərçivəsində fəaliyyət göstərən fondlar büdcədənəkar fondlardır, yəni onlar Rusiya büdcə sistemindən asılı deyillər. Sosial Sığorta Fonduna bütün ayırmalar sığorta olunan şəxslərin işlədiyi müəssisələr (sığortaçılar) tərəfindən həyata keçirilir. Vəsaitlərdə büdcə kəsiri yaranarsa, vəsait çatışmazlığı Rusiya Federasiyasının federal büdcəsindən transfer ödənişləri ilə doldurulur. Sığorta haqlarının məbləğinə gəlicə, onlar işçilərin əməkhaqqı, habelə digər ödənişlər və mükafatlar nəzərə alınmaqla hesablanır. Xüsusi qaydada töhfələrin məbləğləri fərdi sahibkarlar, notarius-

lar və vəkillər üçün müəyyən edilir.

Rusiya Federasiyasının Əmək Məcəlləsinə uyğun olaraq, sosial sığortanın şərtləri əmək müqaviləsində mütləq əks olunmalıdır. Müqavilədə sosial sığorta haqqında bəndin olması işçiyə müvəqqəti və ya daimi əlillik halında müxtəlif müavinətlərə hesablanmağa imkan verir. Burada iş nə qədər zərərli olsa, onun gətirdiyi xəsarət riski bir o qədər çox olduğu üçün mükafatlar da bir o qədər yüksək olacaqdır. İşəgötürən bu cür xidmətlər göstərdiyi təqdirdə, əmək müqaviləsində əlavə pensiya və ya tibbi sığorta xidmətlərinin olması da öz əksini tapır.

Bundan əlavə, sığorta ödənişlərinin səviyyəsi təkcə işçi qüvvəsinin (işçinin zəruri yaşayış vasitələrinin) təkrar istehsalını deyil, həm də işçinin ailə üzvlərinin təminatını da əhatə etməlidir.

Müvafiq dəyişikliklərə uyğun olaraq 2021-ci ilin aprel ayından etibarən sığorta olunmuş şəxs sığortaçı kimi uçota alınır və sosial sığorta nömrəsi əldə edir. Ancaq sosial sığorta şəhadətnaməsi tərtib edilmir. İşçilərin sosial sığorta hüquqlarını pozan hər hansı fiziki şəxs qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydaya uyğun məsuliyyətə cəlb olunur [12, s. 16].

Sığorta sistemində tətbiq olunan yeniliklərdən biri də əməkhaqqının ödənişi fonduna məcburi dövlət sosial sığorta haqqının hesablanmasından azad olunan sığorta edənlərdə işləyən şəxslərin hesablanmış sosial sığorta ödəmələrinin (əmək pensiyaları istisna olmaqla) və hesablanmış məcburi dövlət sosial sığorta haqqının məbləğinin, azad olmaları nəzərə alınmadan hesablanmalı olan məcburi dövlət sosial sığorta haqqının məbləğinə nisbətində almaq hüququ yaratmasıdır [1, s. 19]. Beləliklə, dövlət sahibkarların əmək müqavilələrinin bağlanmasına və sosial sığorta ödənişlərinin şəffaflığına nail olmağa çalışır.

Dövlət proqramlarına əsasən əlillərin, işaxtaranların və işsiz vətəndaşların sosial müdafiəsi ilə bağlı tədbirlər məcburi dövlət sosial sığorta vəsaiti hesabına maliyyələşdirilir. Dövlətin sosial müdafiə və sosial sığorta sisteminin təkmilləşdirilməsində həyata keçirdiyi məqsədyönlü sosial siyasətinin vacib istiqamətlərindən biri də, əhalinin aztəminatlı, sosial müdafiəyə ehtiyacı olan hissəsinin həyat səviyyəsinin müvafiq standartlara uyğun yüksəldilməsindən ibarətdir. Dövlətin sosial təminat sistemi ilə ilk növbədə, müvafiq minimal ehtiyac meyarlarından aşağı gəlirlərə malik əhali təbəqəsi əhatə olunur. Dövlət tərəfindən minimum standartlar əsasında müəyyən olunmuş ehtiyac meyarı əsas kimi çıxış edir. Ehtiyac meyarına hər ilin sosial-iqtisadi nəticələrindən asılı olaraq yenidən baxılır və inflyasiya səviyyəsi, əhalinin həyat səviyyəsi, ölkənin sosial inkişaf siyasətinin reallaşmasına uyğunlaşdırılaraq müəyyən edilir.

Cədvəl 1.

Azərbaycanda istehlak meyarı

İllər	Ehtiyac meyarı
2016	105 azn
2017	116 azn
2018	130 azn
2019	143 azn
2020	160 azn
2021	170 azn
2022	200 azn
2023	246 azn

Qeyd: *Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.*

Məlumdur ki, minimum istehlak büdcəsi müəyyən olunmuş insan tələbatlarının ödənilməsi üçün lazım olan əmtəə və xidmətlər dəstəsinin dəyəri ilə müəyyənləşdirilir (Cədvəl 2).

Cədvəl 2.

Minimum istehlak büdcəsi

İllər	2019	2020	2021	2022	2023
Yaşayış minimumu	180	190	196	210	246
Əmək qabiliyyətli əhali üçün	193	201	207	220	261
Uşaqlar üçün	160	170	175	193	199
Təqaüdüçülər üçün	149	157	162	176	220

Qeyd: Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatları əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Cədvəl 2-dən göründüyü kimi, ölkədə 2019-cu ilə nisbətən 2023-cü ildə yaşayış minimumu üzrə 1,4 dəfə, əmək qabiliyyətli əhali üzrə 1,4 dəfə, uşaqlar üzrə 1,2 dəfə, təqaüdüçülər üzrə isə 1,5 dəfə artım müşahidə olunmuşdur [9].

Məlum olduğu kimi, dövlətin sosial siyasət və fəaliyyət sahəsinin əsas istiqamətlərini və tərkib hissələrini sosial təminat, səhiyyə, turizm, elm, təhsil, mədəniyyət və mənzil təminatı təşkil edir. Bu sahələrdə maddi istehsal baş verməsə də, müvafiq sahələrin maliyyələşdirilməsi maddi istehsalın inkişafına fəal təsir göstərir. Bu baxımdan da sosial-mədəni sahələrin, sosial infrastrukturun daim inkişaf etdirilməsinə dövlətin dəstək və qayğısı danılmazdır.

Ölkəmizdə formalaşmış uğurlu sosial siyasət modelini əsası Ümummilli Lider Heydər Əliyev tərəfindən “Sosial təminat sistemi gündən-günə yaxşılaşdırılmalıdır” sözləri ilə qoyulan mexanizmin davamı kimi səciyyələndirmək olar.

Bildiyimiz kimi, ölkəmizdə həyata keçirilən sosial siyasət əhalinin sosial xidmətlərə olan ehtiyaclarının ödənilməsinə yönəldilmişdir və bir çox sosial-mədəni tədbirlərin inkişaf etdirilməsi məqsədilə son illər dövlət büdcəsindən böyük məbləğdə vəsaitlər ayrılır. Məsələn, 2023-cü ilin dövlət büdcəsində təhsil ($\approx 4,42$ mlrd. manat), səhiyyə ($\approx 1,9$ mlrd. manat), sosial müdafiə və sosial təminat ($\approx 4,44$ mlrd. manat), mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi, gənclər siyasəti və bu qəbildən olan digər fəaliyyət sahələrinə ($\approx 0,56$ mlrd. manat) ayrılmış xərc maddələrinin məcmu məbləği 15,82 mlrd. manat nəzərdə tutulmuşdur ki, bu da ümumilikdə dövlət büdcəsinin $\approx 45,7$ %-ni təşkil edir [4, s. 39]. Azərbaycan dövlətinin yeritdiyi sosial siyasətlə bağlı sosial ədalət prinsipindən danışarkən dövlətin maliyyə resurslarının təkə bugünkü məişət ehtiyaclarının ödənilməsinə deyil, əksinə, daha uzunmüddətli sosial infrastrukturun yaradılmasına yönəldilməsi məsələsinə toxunmalıyıq.

2018-ci ilin aprelində Prezident İlham Əliyevin tapşırıqları əsasında həyata keçirilən köklü sosial islahatlar, fərman və sərəncamlara əsasən, ötən 4 illik dövrdə ölkənin sosial inkişafı istiqamətində mühüm irəliləyişlər olmuşdur. Bu dövrdə ölkəmizdə minimum əməkhaqqı üzrə 2,6 dəfə, orta aylıq əməkhaqqı üzrə 40 faizə yaxın, median əməkhaqqı üzrə isə 74 faiz artım müşahidə olunmuşdur. Həmçinin minimum pensiya üzrə 2,4 dəfə, orta aylıq pensiya üzrə 65 faiz artım baş vermişdir. Həssas qruplar üzrə ödənilən müavinət və təqaüdlərdə orta hesabla 2,5-3 dəfə, bəzi qruplar üzrə isə 3 dəfədən çox artım baş vermişdir. Bütün bu aparılan islahatlar nəticəsində son 4 ildə əmək müqavilələrinin sayı 30 faiz, illik əməkhaqqı fondu 2 dəfədən çox artıb [5, s. 170].

Nəticə

Göründüyü kimi, ölkə əhalisinin rifahının yaxşılaşdırılması aparılan sosial-iqtisadi siyasətin mühüm prioritetlərindən birinə çevrilmişdir. Son illər ərzində tətbiq olunan sosial paketlər, dövlət başçısı tərəfindən imzalanan fərman və sərəncamlar insanların sosial müdafiəsini gücləndirmək və onlara dövlətin qayğı və dəstəyini artırmaq məqsədini daşıyır.

Bu addımların hər biri humanizm, dövlətin öz vətəndaşına qayğısının və hörmətinin xidmət nümunəsidir. Uğurlu sosial siyasət dövlət-vətəndaş, vətəndaş-dövlət birliyinin zəruri şərtidir.

Beləliklə, sosial sığorta anlayışı, əhalini iş yerinin, əmək qabiliyyətinin və gəlirlərinin itirilməsi ilə bağlı müxtəlif növlü sosial risklərdən qoruyan (dövlət, yaxud məcburi və könüllü-ictimai) sığortanın müxtəlif formalarını əhatə edir. Bu formaların əsasında aşağıdakı prinsiplər dayanır:

- ✓ Birincisi: Cəmiyyətin bütün üzvünə sosial xidmətin göstərilməsinin universal prinsipi.
- ✓ İkincisi: Ehtiyac səviyyəsinə görə əhalinin diferensiallaşmasına uyğun olaraq, istehlakçıya sosial xidmətin göstərilməsinin ünvanlılıq prinsipi.

Son illər əhalinin sosial müdafiəsinin büdcə təyinatlı maliyyələşməsinin səmərəliliyini yüksəltmək məqsədilə dövlət sifarişi vasitəsilə maliyyələşdirmə, dövlət proqramı, grant və kontrakt sistemindən istifadə olunması da geniş yayılmışdır. Adı çəkilən sistemin tətbiqi, bir qayda olaraq, müsabiqə əsasında dövlət, qeyri-dövlət və kommertiya qurumları arasında həyata keçirilir.

ƏDƏBİYYAT

1. "Sığorta fəaliyyəti haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı şəhəri, 25 dekabr 2007-ci il. (<https://e-qanun.az/framework/13347>)
2. "İcbari sığortalar haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı şəhəri, 24 iyun 2011-ci il. (<https://e-qanun.az/framework/22228>)
3. "Tibbi sığorta haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı şəhəri, 28 oktyabr 1999-cu il. (<https://e-qanun.az/framework/80>)
4. Xankişişiyev B.A. Sığorta fəaliyyətinin əsasları. Bakı: İqtisad Universiteti Nəşriyyatı, 2006, 274 s.
5. Xankişişiyev B.A. Sığorta. Bakı: İqtisad Universiteti Nəşriyyatı, 2005, 250 s.
6. Abdullayeva R. Sosial təminat: liberal və dirijist iqtisadi sistemlərdə. Bakı: Elm və Bilik, 2018, 200 s.
7. Əlirzayev Ə.Q. Sosial sferanın iqtisadiyyatı və idarə edilməsi. Bakı: İqtisad Universiteti nəşriyyatı, 2010, 326 s.
8. Hüseynov N. Sosial sığorta institutunun formalaşdırılmasının nəzəri və institusional əsasları//. Geostrategiya, 2021, №02 (62), s. 32-36.
9. Dövlət Statistika Komitəsi. (<https://www.stat.gov.az/>).
10. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin rəsmi internet səhifəsi. (<https://president.az/az/articles/view/50474>)
11. Sığorta bələdçisi. Bakı: Çarşıoğlu, 2008, 150 s.
12. Aktuari və sığorta ekspertinin fəaliyyət göstərməsi qaydası. Bakı: Maliyyə Nazirliyi Nəşriyyatı, 2005, 30 s.
13. Həyat sığortası üzrə riyazi ehtiyatların yaradılması qaydası haqqında metodika. Bakı: Maliyyə Nazirliyi Nəşriyyatı, 2005, 25 s.

Резюме

Джавид Хагвердиев

Пути модернизации системы социального страхования в Азербайджане

Социальное страхование является неотъемлемой частью системы социальной защиты, которая играет ключевую роль в обеспечении защиты граждан от финансовых трудностей, вызванных различными социальными рисками. Это система, направленная на компенсацию утраченного дохода, заработной платы или дополнительных расходов, возникающих в связи с такими обстоятельствами, как болезнь, инвалидность, старость, безработица и другие непредвиденные ситуации, которые могут затруднить жизнедеятельность граждан. Важно отметить, что социальное страхование не только смягчает экономические последствия этих рисков, но и способствует социальной стабильности, обеспечивая защиту наиболее уязвимых групп населения.

Основная цель социального страхования – это обеспечение финансовой стабильности и безопасности граждан, гарантируя, что их благосостояние не пострадает в случае утраты трудоспособности или источника дохода. Это охватывает различные жизненные ситуации, такие как временная или постоянная утрата трудоспособности, выход на пенсию по возрасту, беременность и роды, безработица, а также другие социально значимые события. Важно, что система социального страхования помогает не только поддерживать граждан и их семьи в сложные моменты, но и способствует общему экономическому процветанию и социальной гармонии, создавая более справедливое распределение ресурсов в обществе.

Система социального страхования является важным элементом государственной социальной политики и ключевым механизмом для защиты интересов работающих граждан в будущем. Она способствует созданию условий для устойчивого экономического развития и социальной стабильности. Финансирование этой системы осуществляется через обязательные и добровольные взносы, которые формируют финансовые ресурсы для социальных выплат. Эти средства аккумулируются и управляются Государственным фондом социальной защиты (ГФСЗ), что обеспечивает их эффективное и справедливое распределение среди граждан, нуждающихся в защите.

Особое внимание стоит уделить важности постоянного совершенствования социального страхования с учетом изменений в экономике, демографической ситуации и потребностях общества. Эффективная реализация данной системы требует постоянного обновления законодательных норм и механизмов, а также повышения осведомленности населения о значении социальной защиты.

Ключевые слова: *социальная защита, критерий нуждаемости, прожиточный минимум, страховые выплаты, социальная политика*

Summary

Javid Haqverdiyev

Ways to Modernize the Social insurance system in Azerbaijan

Social insurance is a vital part of the social security system, serving as a key mechanism for providing social protection by compensating citizens for lost wages, income, or additional expenses caused by various circumstances, as outlined by national legislation. It helps reduce financial hardships brought on by social risks such as illness, disability, old age, unemployment, and other unexpected events that can disrupt one's ability to work or earn an income.

The primary goal of social insurance is to ensure financial stability and security for individuals, protecting their well-being from significant changes in their ability to work or generate income. It covers a range of situations, including temporary or permanent loss of working capacity, retirement due to age, maternity, unemployment, and other important life events. In this way, social insurance not only supports individuals and families during difficult times but also contributes to the broader economic stability of society.

As an essential component of the state's social policy, social insurance guarantees protection for working citizens while promoting economic sustainability. Contributions to the system are collected through mandatory and voluntary payments, forming the financial resources used for social benefits. These funds are managed by the State Social Protection Fund (SSPF), which ensures the efficient and fair distribution of resources.

Social insurance also plays a critical role in reducing inequality and enhancing the quality of life for citizens. By providing protection against the economic impact of illness, disability, and unemployment, it helps reduce poverty and improve overall living conditions. A well-implemented social insurance system can be a powerful tool for creating a more inclusive society and contributing to economic stability.

Key words: *social protection, need criterion, subsistence minimum, insurance payments, social policy.*

Redaksiya heyətinin üzvü f.ü.f.d., dos. Məmmədov Hüseyn Qaraxan oğlunun rəyi əsasında çapa məsləhət görülmüşdür.